

Allmän inledning till samtliga avtal och anvisningar

Inledning och syfte

Universitetet har utarbetat dels avtalsmallar att användas mellan författare vid universitetet och förlag vid publicering av artiklar och dels avtalsmallar att användas mellan författare vid universitetet och universitetet vid publicering av artiklar, avhandlingar etc. Det finns anvisningar till samtliga avtalsmallar som förtydligar innehållet i mallarna samt uppmärksammar författaren på olika alternativ och dess innebörd.

Syftet med avtalsmallarna och anvisningarna är att uppmärksamma författarna på frågor om upphovsrätt, visa olika avtalsmodeller som kan användas vid publicering samt att bistå författarna gentemot förlagen och på så sätt underlätta för författarna att tillvarata sin rätt. Ett viktigt syfte med dessa mallar är att erbjuda ett avtal som ger möjlighet för författaren att bibehålla rätten till icke-kommersiell publicering i digital miljö. Avtalen ska inte betraktas som de enda tänkbara, utan som utgångspunkt för en diskussion med förlaget. Det kan skickas tillsammans med artikeln som ett förslag. Uppstår frågor finns möjlighet att få stöd av juridiska enheten.

I situationer då författarskapet delas mellan flera, måste författarna komma överens om vilka villkor de kan godta både sinsemellan och gentemot förlaget. Det blir fortfarande ett avtal per publikation, men mallen måste naturligtvis anpassas efter situationen. Det bästa är om författarna är överens innan de kontaktar förlaget och lägger fram sitt avtalsförslag.

Avtalsmallarna reglerar endast upphovsrätt. Frågor om patent, varumärken eller mönster inkluderas inte. Observera dock att publicering av information om en patenterbar uppfinning innebär att det s.k. ”nyhetskravet” spräcks. För att patent skall beviljas krävs att uppfinningen är ny i förhållande till vad som blivit känt före dagen för patentansökan (nyhetskravet). Avser man söka patent på en uppfinning skall alltså patentansökan vara inlämnad när informationen om uppfinningen publiceras.

Tänk på att ta reda på hur ditt alster uppfattas bibliografiskt (artikel, monografi, konferensrapport, etc.), då olika avtalsmallar finns för olika publikationer.

Upphovsrättens innebörd

Den som skriver till exempel en bok eller en artikel är upphovsman till ett verk. Upphovsrätten handlar om upphovsmannens rätt till sina alster och skyddet mot att alstren utan lov utnyttjas av andra. Att ha upphovsrätten till ett verk innebär att man har ensamrätt att bestämma över användningen av verket och att man har möjlighet att hindra andra från att använda verket. Regler om detta finns i Upphovsrättslagen (SFS 1960:729). I lagen finns regler om sanktioner vid intrång i ensamrätten.

Litterära verk är till exempel skönlitterära och facklitterära verk och andra former av språkverk, men kan även ha annan form, som kartor eller datorprogram. (För datorprogram gäller särskilda regler som bortses från här.) Även sammanställningar av uppgifter kan vara litterära verk, såsom kataloger.

Upphovsrättsligt skydd uppkommer när prestationen uppnår så kallad verkshöjd. Detta innebär att det är resultatet av en upphovsmans eget personliga skapande. Verket måste på något sätt vara unikt. Det ska ha viss självständighet och originalitet. Det upphovsrättsliga skyddet omfattar inte idéer, sakförhållanden, upplysningar eller fakta.

Upphovsrättslagen ger upphovsmannen två typer av rättigheter, dels ekonomiska rättigheter, dels ideella rättigheter. Ekonomiska rättigheter är rätten att framställa exemplar av verket i vilken form det vara må, rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten, rätten att sprida verket genom försäljning, uthyrning, utlåning etc. Rättigheterna kvarstår oavsett om verket överförs till Internet, datormedium, eller vilket annat medium som helst. Ideella rättigheter (eller moral rights) är rätten att bli namngiven när verket utnyttjas och rätten att motsätta sig om konstnärligt anseende och egenart kränks genom användning av verket.

Upphovsrätt tillkommer från början alltid en fysisk person, upphovsmannen. Upphovsmannen kan välja att helt eller delvis upplåta de ekonomiska rättigheterna till andra. Utan särskilt avtal om det får förvärvaren inte ändra verket eller utan upphovsmannens samtycke överlåta rättigheten vidare. För upplåtelse finns inga krav på skriftlighet, även om skriftlighet naturligtvis alltid är att föredra.

I Sverige råder avtalsfrihet på upphovsrättsområdet, vilket innebär att upphovsmannen och förvärvaren av upphovsrätten i princip fritt kan avtala om villkoren för överlåtelsen eller upplåtelsen. Detta innebär i avtal om t.ex. publicering att författaren själv måste bevaka sina rättigheter i förhållande till förlaget.

Det finns inskränkningar i ensamrätten. Dessa innebär till exempel att andra utan upphovsmannens medgivande får kopiera för enskilt bruk, att andra får citera ur offentliggjorda verk och att andra får sprida förvärvade exemplar vidare.

Skyddet för upphovsrätten uppkommer automatiskt. Den behöver inte registreras. Upphovsrätten varar som huvudregel under upphovsmannens livstid och 70 år efter hans eller hennes död.

Copyright är ett ord som ofta används inom upphovsrätten. Ordet betyder "rätt att mångfaldiga", men används allmänt som en beteckning för upphovsrätt. Den copyrightsymbol © som man ofta ser utsatt i böcker och andra verk har inte någon rättsverkan i Sverige, utan avser mest att påminna andra om att verket är skyddat av upphovsrätt. Internationellt kan dock angivandet av symbolen, tillsammans med rättsinnehavarens namn och året för den första utgåvan av verket, vara ett villkor för skydd.